

INSCRIȚIA CHIRILICĂ DIN PEȘTERA GAURA CHINDIEI, COMUNA PESCARI (JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN)

MARIA COMȘA

Inscripția scrisă în caractere chirilice se află pe perețele de nord-est, în dreapta intrării. Ea a fost pictată cu oceru pe partea superioară a acestui perete de stîncă, ceea ce dovedește că a fost scrisă cu un anumit scop. Ea constă din nouă rînduri inegale deoarece scrisul urmează suprafața mai netedă a stîncii pe care a fost pictată (fig. 1)¹.

Din primul rînd s-au păstrat numai două litere P și O. În rîndul al doilea la începutul rîndului se află litera Ţ mai ștearsă și răsturnată. Urmează apoi un spațiu gol, după care sînt scrise literele IŹA. În rîndul al treilea se disting literele IA, deasupra lui A fiind un semn sau un rest de literă.

După un spațiu liber, în care au putut intra trei sau patru litere, urmează silaba PI, în continuare un spațiu gol de circa o literă și apoi literele EOI. Rîndul al patrulea începe cu un 3 de dimensiuni aproape duble față de celelalte litere. Se continuă cu un spațiu gol mai mare, apoi literele EA, un spațiu gol, cît ar încapa o literă, după care sînt literele IE, ultimele două în ligatură. Rîndul al cincilea începe cu litera o urmată de partea inferioară a literei 3 din rîndul anterior. După un spațiu gol urmează un rest de literă pe care nu am putut-o restabili. După un alt spațiu gol de circa o literă apare IB3, apoi din nou un spațiu gol și literele IOPI. Literele de la începutul rîndului al șaselea nu s-au păstrat, deasupra uneia din ele aflîndu-se o linie orizontală. Urmează un A în ligatură se pare cu A, apoi o literă care de asemenea nu e clară, suprapusă de o linie aproape orizontală; un rest de literă care nu a putut fi restabilită, apoi litera 3 sau eventual B, și B, I ultima de dimensiuni mai mici decît celelalte. După un spațiu gol în care ar încăpea o literă, urmează literele IE3, ultima de asemenea avînd aproximativ numai jumătate din dimensiunile celorlalte două. După un spațiu gol și ceva mai sus sînt literele 2, B cu un punct alături, urmat de litera 4. Dedesubtul literei S pare a fi o sedilă, iar deasupra s-au păstrat trei linioare, care eventual ar putea reda semnul ~ după un spațiu gol sînt literele CAИЛЯ are înălțimea dublă față de celelalte două, I de la sfîrșit aflîndu-se în partea sa inferioară. Din rîndul al șaptelea s-au păstrat doar literele V (=V) și L în ligatură. E posibil ca litera Я, care are partea inferioară în acest rînd și litera I aparținînd și acestui rînd, să aibă o semnificație și în cuvîntul de aici. Începutul rîndului al optulea lipsește. S-au putut distinge o literă Σ destul de complicat redată, apoi un spațiu gol cu literele EA suprapuse de o linie ondulată, apoi din nou un spațiu gol, în care încăpeau una sau două litere, după care urmează literele II și I, sub prima fiind un punct sau un rest de literă, care nu a putut fi restabilită. La o distanță de acestea, în continuare, se află literele 4O și încă o literă, probabil un 2. La o oarecare distanță de ultima literă se află un punct. Din rîndul al nouălea s-au păstrat, aproximativ pe la mijlocul rîndului, două litere I de grosimi diferite, lîngă a doua păstrîndu-se un punct, urmate de litera 3 (fig. 2 și 3). Spațiile goale dintre litere se datorează scurgerilor de apă care au avut loc în decursul secolelor în peșteră, eventual și unor desprin-

¹ După măsurătorile făcute de Vasile Boroneanț, care a descoperit acest obiectiv, inscripția (porțiunea scrisă) are înălțimea de 49 cm, înălțimea literelor medii fiind de circa 5 cm.

deri din perețele de stîncă, ceea ce face imposibilă redarea textului integral al inscripției.

Din părțile păstrate putem deduce că în rîndurile 1, 2 și începutul rîndului al treilea era scris [ΠΡΟ]ΠΟ[Κ] IŹAIA (= proorocul Isaia).

Restul textului nu l-am putut descifra, decît în rîndul al cincilea unde se mai pot distinge cuvintele IŹ3 ΠOPI care ar putea însemna *în timpul, din vremea*. În rîndurile următoare era consemnată foarte probabil și o dată pe care din păcate nu am putut-o descifra.

În orice caz expresia *proorocul Isaia* ne dovedește că avem de-a face cu o inscripție de caracter religios, peștera fiind temporar folosită ca un lăcaș de cult².

În imposibilitatea descifrării datei exacte a acestei inscripții vom încerca stabilirea datei pe baza analizei caracteristicilor epigrafice ale literelor (cf. tabelul cu tipurile de litere păstrate, fig. 4).

Litera A se întîlnește atît într-o formă apropiată de A latin, cît și în forma caracteristică chirilică a. Prima variantă a literei A, în forma unui A latin, se cunoaște încă la Bucov, într-o inscripție, datată în secolul al X-lea³, într-o inscripție chirilică de pe biserica rotundă (baptisteriu) lui Simeon de la Preslav, datată tot în secolul al X-lea⁴, ca și în inscripția lui Ivan Vladislav descoperită la Bitolia, datată în anul 1015—1016⁵.

Litera E se întîlnește în două variante, prima apropiată de forma literei E din inscripția lui Ivan Vladislav din Bitolia⁶.

În cazul în care în rîndul al șaptelea avem de-a face cu litera B, aceasta își găsește o analogie foarte apropiată la Bucov, într-o inscripție datată în secolul al X-lea⁷.

Litera E avînd o formă apropiată de E latin se întîlnește începînd de pe la mijlocul secolului al X-lea și pînă în prima jumătate a secolului al XIV-lea inclusiv⁸, astfel încît ea nu poate servi pentru o datare mai strînsă.

Variantele literei 3, mai ales primele două, par a fi de asemenea timpurii.

² Același lucru îl confirmă și unele cruci descoperite pe alți pereți ai peșterii, cf. Vasile Boroneanț, *Picturile din peștera „Gaura Chindiei”*, comunicare ținută în cadrul sectorului de arheologie a epocii paleolitice de la Institutul de arheologie.

³ M. Chișvasi-Comșa, *Săpăturile de la Bucov*, Materiale, VI, 1959, p. 569, fig. 2/5.

⁴ Kr. Miatev, *Симеоновата църква в Преслав и нейният епиграфичен материал*, Български преглед, Списание за славянската филология, I, 1, 1929, p. 115, fig. 3.

⁵ Jordan Zaimov, *Die Inschrift von Bitolja des Ivan Vladislav bulgarischer selbstherrlicher albulgarisches Denkmal aus dem Jahre 1015/1016* Sofia, 1970, p. 35.

⁶ *Ibidem*, p. 36.

⁷ Maria Chișvasi-Comșa, *op. cit.*, p. 569, fig. 2/6.

⁸ I. Barnea, *Les monuments rupestres de Basarabi en Dobroudja*, Cahiers archéologiques, XIII, Paris, 1962, p. 196, fig. 13. Inscriptia cu popa Aian, rîndul al patrulea de sus în jos; Gh. Mihăilă, *Inscripții slave vechi de la Basarabi*, Studii și cercetări de lingvistică, XV, București 1964, I, p. 42, fig. 4, rîndul al patrulea de sus în jos, p. 48, fig. 6 rîndul al treilea de sus în jos și fig. 7; Damian P. Bogdan, *Добруджанская надпись 942 года*, Romanoslavica, I, București, 1958, p. 95, în inscripția lui Mostici de la Preslav, reproducă după St. Stancev și după Vera Ivanova; S. O. Visotkii, *Дабнобориски Надпису Софиі Куйбської XI—XIV ст.*, VI, міжнародний збір славистів.

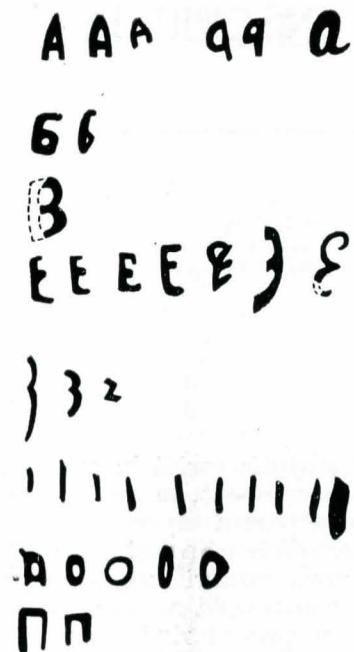
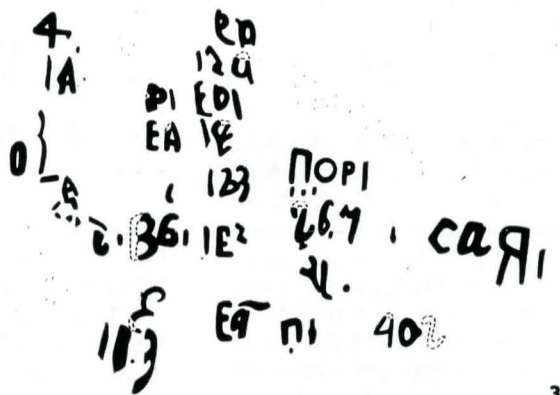
FIG. 1. PESCARI, PEȘTERA „GAURA CHINDIEI” II. INSCRIȚIA CHIRILICĂ DE PE PERETELE DE NORD-EST, ÎN DREAPTA INTRĂRII.

FIG. 2. PESCARI, PEȘTERA „GAURA CHINDIEI” II. INSCRIȚIA CHIRILICĂ (FOTOGRAFIATĂ ÎN CEA MAI MARE PARTE).

FIG. 3. PESCARI, PEȘTERA „GAURA CHINDIEI” II. INSCRIȚIA CHIRILICĂ (DESENUL NOSTRU).

FIG. 4. PESCARI, TIPOLOGIA LITERELOR DIN INSCRIȚIA CHIRILICĂ DEOSCOPERITĂ ÎN PEȘTERA „GAURA CHINDIEI” II.

Litera I în forma unui I latin, fără punct deasupra, se întâlnește începând din anul 995 și continuă și în secolul al XI-lea⁹.

Litera O în diferite variante are de asemenea o durată mai lungă, astfel încât aceste variante nu pot fi folosite ca elemente certe de datare.

Litera P se întâlnește atât în forma unui P latin, cât și într-o variantă în care partea inferioară a piciorului prezintă o arcuire.

Litera Z are două variante, una în formă de Z și alta în formă de C latin. Ambele variante au o durată lungă astfel încât nu pot servi ca elemente de datare¹⁰.

Litera H (= Ч) își găsește analogii apropiate la Varoș datată în anul 996, în inscripția lui Ivan Vladislav de la Bitolia și în catedrala Sf. Sofia de la Kiev¹¹.

Litera Ч are variante apropiate în inscripția de la Mircea Vodă¹², ca și în inscripția lui Ivan Vladislav de la Bitolia¹³.

Litera Я, a cărei formă se distinge foarte clar, deocamdată nu are analogii în inscripțiile din secolele X—XI din zona carpato-baleanică. O formă apropiată, dar care se deosebește în ceea ce privește detaliile, se întâlnește în al nouălea rând al inscripției de la Streisingeorgiu datată în anii 1313—1314¹⁴. Aceste deosebiri se explică după noi și prin diferențe cronologice. Chipul în care este redată curbura părții superioare a acestei litere seamănă cu curbura literei B de la Bucov, ceea ce ne face să con-

siderăm acest tip al literei Я caracteristic pentru secolul al X-lea, aceeași formă continuând eventual și în secolul următor.

Ținând seama de caracteristicile epigrafice ale literelor care alcătuiesc inscripția din peștera Gaura Chindiei II de la Pescari, credem că aceasta poate fi datată cu destulă certitudine în ultimii ani ai secolului al X-lea (după anul 995) și în prima jumătate a secolului al XI-lea¹⁵.

Peștera a servit ca loc de cult aici fiind eventual un schit.

Chipul în care este scrisă inscripția (forma literelor, nepăstrarea cu strictețe a rindurilor etc) dovedește că ea nu aparține unei anumite școli, ci a fost scrisă de către un om (eventual călugăr) mai simplu.

Faptul că în rîndul al cincilea semnul tare Ъ este pus înaintea consoanei și nu după ea ne arată că persoana care a pictat inscripția nu cunoștea ortografia în amănuntele ei, ceea ce ne face să presupunem că cel care a scris-o putea fi un român.

Inscripția din peștera Gaura Chindiei II de la Pescari are o importanță deosebită deoarece ea se plasează în perioada de formare a cnezatelor și voievodatelor vechi românești dovedind gradul de cultură la care au ajuns aceste cnezate la sfîrșitul secolului al X-lea și începutul secolului al XI-lea.

INSCRIPTION CYRILLIQUE DÉCOUVERTE DANS LA GROTTTE „GAURA CHINDIEI” II À PESCARI (DÉP. DE CARAȘ-SEVERIN)
RÉSUMÉ

Dans la grotte „Gaura Chindiei” II à Pescari, Vasile Boroneanț a trouvé une inscription à caractères cyrilliques. Selon l'opinion de M. Comșa l'inscription, d'après les caractéristiques épigraphiques, peut être datée à la fin du X-e siècle (après l'année 995) et dans la première moitié du XIe siècle. La grotte dans laquelle a été trouvée l'inscription a servi en ce temps comme lieu de culte. Elle témoigne aussi du niveau culturel de la période des knezats et voievodats roumains anciens.

¹⁵ În aceeași vreme pot fi datate după noi și semnele în formă de cruce amintite mai sus, precum și semnele în formă de pentagrame pictate pe ceilalți pereți, prezentate cu ocazia comunicării amintite mai sus la nota 2 de Vasile Boroneanț.

Kiev, 1968, p. 6, 8, 10, 11, 13, 17, 19, 20, 24—27, 30—33, 39;

⁹ Jordan Zaimov, *op. cit.*, pl. 5.

¹⁰ Inscriptia de la Mircea Vodă, descoperită de Eugen Comșa, cf. în SCIV, I, 2, 1950, pl. după p. 18; Damian P. Bogdan, *op. cit.*, p. 89, fig. 6; Radu Popa, *Streisingeorgiu, ein Zeugnis rumänischer Geschichte des 11—14 Jahrhunderts im Suden Transilvaniens*, „Dacia”, XX, 1976, p. 48, fig. 10.

¹¹ *Ibidem*, p. 97, fig. 11, rîndul al doilea de sus în jos; Jordan Zaimov *op. cit.*, p. 52; S. O. Visoțkii, *op. cit.*, p. 6, 17, 20, 24—25, 30—31.

¹² Damian P. Bogdan, *op. cit.*, p. 89, fig. 6, rîndul de sus.

¹³ Jordan Zaimov, *op. cit.*, p. 52.

¹⁴ Radu Popa, *op. cit.*, p. 48, fig. 10.